

АНОТАЦІЯ

Бобрик В. О. Міжнародні економічні зв'язки громад Карпатського (Центрально-Східного) регіону Європи у процесах сталого просторового розвитку транскордонних територій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини. – Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2021.

Зміст анотації. У дисертаційній роботі виконано наукове обґрунтування теоретико-методичних основ і розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення міжнародних економічних зв'язків громад Карпатського (Центрально-Східного) регіону Європи у процесах сталого просторового розвитку транскордонних територій.

Обґрунтовано методологію дослідження, яка базується на інтеграції регіонального розвитку (основними складовими якого є економічна, екологічна та соціальна (базові)) з освітньо-інноваційним простором (діяльність закладів вищої освіти та науково-дослідних установ транскордонних регіонів), та передбачає розроблення, аналіз та навчально-інформаційне забезпечення об'єктів глокалізаційних трансформацій. Визначальною визначено роль інституційної компоненти сталого розвитку, яка містить формальні та неформальні норми та правила, які регулюють поведінку соціальних акторів, форми організації життєдіяльності суспільства, механізми, що забезпечують відтворення європейських та національних програм регіонального розвитку і міжрегіонального економічного співробітництва та їх вплив на середовище транскордонних асиметрій.

Виокремлено підходи до реалізації міжнародних економічних зв'язків громад в умовах глокалізаційних трансформацій і стимулювання сталого розвитку, дослідження тенденцій розвитку європейських та національних програм регіонального розвитку і міжрегіонального економічного

співробітництва через їх вплив на середовище транскордонних асиметрій, розуміння сталого розвитку в умовах глобалізації, який на відміну від інших застосовуються для вивчення логічного характеру міжнародних економічних зв'язків.

Визначено, що на розвиток Карпатського (Центрально-Східного) регіону Європи впливає близькість державного кордону та прикордонних регіонів і адміністративно-територіальних одиниць. Встановлено, що у Карпатському Єврорегіоні існують значні міжрегіональні диспропорції в розрізі економічної ефективності та рівня розвитку, оскільки ВВП формується переважно за рахунок східної частини Словаччини, а також Угорщини та Польщі. Основні причини низького рівня використання включають недостатньо розвинену інфраструктуру, погане місце розташування, поганий ринок праці, низький рівень або навіть відсутність бізнес-послуг.

В контексті визначення актуальних тенденцій перебігу дво-, багатостороннього транскордонного економічного співробітництва та формування інституційного потенціалу глокалізації й кластерного розвитку в Карпатському регіоні доведено, що зацікавлені сторони намагаються інтегрувати його до цілісного, ретельно прорахованого механізму сталого просторового розвитку.

Потужний фундамент щодо прискорення процесів євроінтеграції України має створити організаційно-інституційна підтримка стимулювання виробничих процесів та розвиток виробничої кооперації, контрактингу та аутсорсингу на всеохоплюючій території регіону Карпат, що сприятиме створенню нових робочих місць, дасть змогу активізувати економічне зростання на місцевому та регіональному рівнях.

З метою сприяння підвищенню активності малого інноваційного підприємництва на регіональному та місцевому рівнях у Карпатському Єврорегіоні запропоновано: розробити обласні цільові програми для формування місцевих інноваційних кластерів, створення нових і розвиток (зростання) існуючих малих інноваційних підприємств, за участю молоді;

створити реєстр малих інноваційних підприємств регіону та передбачити перелік можливих пільг, державних гарантій для цієї категорії господарюючих суб'єктів; розробляти короткострокові, середньострокові і довгострокові стратегії, програми розвитку інноваційного підприємництва на відповідній території; забезпечити інформування «нових» підприємців про умови, правила роботи, елементи державної інфраструктури підтримки малого інноваційного підприємництва та молодіжного підприємництва; здійснити додаткові заходи з підтримки та розвитку суб'єктів інноваційної інфраструктури тощо.

Розроблено систему індикаторів ефективності процесу інтеграції регіонального розвитку та освітньо-інноваційного простору в діяльності закладів вищої освіти та науково-дослідних установ Карпатського (Центрально-Східного) регіону Європи, яка містить наступні блоки: індикатори співпраці в галузі науки і розвитку, інтелектуальної власності; індикатори контактів в рамках платформи регіонального розвитку; індикатори мобільності працівників економіки, науково педагогічного складу, аспірантів та студентів національного університету-інтегратора та їх фінансування; індикатори співпраці в галузі освіти; індикатори освітнього, наукового, дослідницького підприємництва. Їх імплементація надає університету-регіональному інтегратору рис підприємницького університету, а характеристики фінансово-економічної діяльності вищого навчального закладу такого типу забезпечують йому провідні позиції в бюджетному процесі відповідного регіону.

Розроблено напрями реалізації публічно-приватного партнерства в системі міжнародного економічного та науково-технічного співробітництва в контексті стратегічних перспектив сталого розвитку транскордонних територій Карпатського (Центрально-Східного) регіону, а саме: створення умов для впровадження позитивного досвіду розвитку інтеграційних процесів; формування міжрегіонального конкурентного середовища; забезпечення ефективного використання природних ресурсів; узгодження політики регулювання потоків робочої сили; реалізація єдиної транспортної політики; формування спільної фінансової та банківської інфраструктури.

Ключові слова: громада, міжнародна економіка, міжнародні економічні зв'язки, процеси, сталий розвиток, транскордонні території.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бобрик В.О. Зовнішньоекономічні аспекти міжнародної співпраці регіонів в контексті асоціації України та європейського співтовариства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 9. С. 10-14.

2. Бобрик В.О. Механізми та інструменти залучення інноваційного підприємництва до процесів інтенсифікації розвитку регіональної економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. Збірник наукових праць*. Вип. 19. Одеса: МГУ, 2016. С. 84-89.

3. Приходько В.П., Голонич Я., Бобрик В.О. Транскордонне економічне співробітництво в Карпатському Єврорегіоні в контексті сталого просторового розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/20.pdf. *Особистий внесок: досліджено українсько-словацькі зовнішньоекономічні зв'язки та обґрунтовано напрями розвитку транскордонного економічного співробітництва*.

4. Бобрик В.О. Глокалізаційні трансформації у процесах сталого розвитку Карпатського Єврорегіону. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 95 – 100.

5. Приходько В.П., Бобрик В.О. Розвиток міжнародного співробітництва у стратегічних перспективах сталого просторового розвитку Карпатського Єврорегіону. *Агросвіт*. 2020. № 24. С. 22-28. *Особистий внесок: визначено основні проблеми сучасного стану траскордонного співробітництва та обґрунтовано стратегічні перспективи сталого просторового розвитку Карпатського Єврорегіону*.

6. Приходько В.П., Бобрик В.О. Міжрегіональне економічне співробітництво у середовищі транскордонних асиметрій в контексті сталого просторового розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 1. *Особистий*

внесок: обґрунтовано основні пріоритети міжрегіонального економічного співробітництва у середовищі транскордонних асиметрій.

7. Бобрик В.О. Індикатори ефективності процесу інтеграції регіонального розвитку та освітньо-інноваційного простору в діяльності університету інтегратора [Текст]: Монографія. Інноваційний університет : концепція становлення і розвитку / І.В. Артёмов, І.П. Студеняк, С.І. Устич та ін.; за заг. ред. І.В. Артьомова. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2016. С.246-257.

8. Приходько В.П., Бобрик В.О. Інноваційний університет як чинник регіонального зростання. *National Economic Reform: experience of Poland and prospects for Ukraine. Volume 3. Collective monograph edited by A. Pawlik, K. Shaposhnykov. Kielce, Poland 2016. С. 41-63. Особистий внесок: сформульовано концепцію інноваційного розвитку транскордонних територій із ядром університету-інтегратора.*

9. Бобрик В.О. Словацько-українське транскордонне співробітництво в Карпатському регіоні: інституційний потенціал локалізації та кластерного розвитку. *Inovacii slovensko - ukrajinskej cezhranicnej spoluprace. Marian Gajdos, Serhij Ustyc (eds.). Centrum spolocenskych a psychologickyh vied SAV, 2016. С. 131-140.*

10. Бобрик В.О., Голонич Я. Зовнішньоекономічні аспекти міжнародної співпраці регіонів в контексті зближення України та Європейського співтовариства. *Україна в системі європейської інтеграції [Текст]: Монографія. Навчальний посібник / М. Палінчак, В. Приходько, В. Химинець та ін. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2016. С. 157-176. Особистий внесок: визначено основні причини сучасних асиметрій та обґрунтовано нову політику транскордонного співробітництва.*

11. Bobryk V. Encouragement of the innovation's development in regional economics [Стимулювання розвитку інноваційного підприємництва в регіональній економіці]. *Perspectives - journal on economic issues. Vysokâ Skola medzinârodného podnikania ISM Slovakia v PreSove, 2016. Ti'slo: 1. Volume: 3. P. 56-65.*

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ:

12. Бобрик В.О. Індикатори ефективності процесу інтеграції регіонального розвитку та освітньо-інноваційного простору в діяльності університету-інтегратора. *Economic development of region with an impact on quality of life Proceedings of the scientific: Technical conference*. Economical university, Bratislava, Slovakia, Uzhhorod National University, Ukraine. Lira print, Ukraïna, 2016. С. 130-137.

13. Бобрик В.О. Стратегічні напрями розвитку Карпатського єврорегіону. *Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король*. Ужгород: РІК-У, 2020. С. 15-18.

14. Бобрик В.О. Особливості адміністративної реформи в Словацькій Республіці. Політологічні записки: Збірник наукових праць. Вип. 2 (10). Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. С. 178 –188.

15. Бобрик В.О. Підходи до розвитку міжнародних економічних зв'язків громад Карпатського (Центрально-східного) регіону Європи у процесах сталого розвитку транскордонних територій. *Materiály XVI Mezinárodní vědecko - praktická konference «Věda a vznik - 2020», Volume 4 : Praha. Publishing House «Education and Science»*. P. 36-38.

SUMMARY

Bobryk V.O. International economic relations of communities of the Carpathian (Central-Eastern) region of Europe in the processes of sustainable spatial development of cross-border territories. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a degree of the doctor of philosophy on a specialty 292 – The international economic relations. – Uzhhorod National University, Uzhhorod, 2021.

In the dissertation work the scientific substantiation of theoretical and

methodical bases is executed and practical recommendations on improvement of the international economic relations of communities of the Carpathian (Central-Eastern) region of Europe in processes of sustainable spatial development of cross-border territories are developed.

The research methodology, which is based on the integration of regional development (the main components of which are economic, environmental and social (basic)) with educational and innovative space (activities of higher education institutions and research institutions of cross-border regions), and provides for the development, analysis and training -information support of objects of glocalization transformations. The role of the institutional component of sustainable development, which contains formal and informal norms and rules governing the behavior of social actors, forms of organization of society, mechanisms to ensure the reproduction of European and national programs of regional development and interregional economic cooperation and their impact on cross-border asymmetries.

The approaches to realization of international economic relations of communities in the conditions of glocalization transformations and stimulation of sustainable development, research of tendencies of development of the European and national programs of regional development and interregional economic cooperation through their influence on the environment of cross-border asymmetries, understanding of sustainable development in the conditions of globalization. from others are used to study the logical nature of international economic relations.

It is determined that the development of the Carpathian (Central-Eastern) region of Europe is influenced by the proximity of the state border and border regions and administrative-territorial units. It is established that in the Carpathian Euroregion there are significant interregional disparities in terms of economic efficiency and level of development, as GDP is formed mainly by the eastern part of Slovakia, as well as Hungary and Poland. The main reasons for the low level of use include underdeveloped infrastructure, poor location, poor labor market, low level or even lack of business services.

These analytical data prove that Ukraine needs to improve the state of socio-

economic development, using experience and cross-border cooperation with the countries participating in the Carpathian Euroregion. Over the years of partnership in the implementation of interregional and cross-border cooperation, the Ukrainian side is trying to integrate it into a holistic, carefully calculated mechanism of regional development.

In the context of identifying current trends in bilateral and multilateral cross-border economic cooperation and the formation of institutional potential for glocalization and cluster development in the Carpathian region, stakeholders have proven to try to integrate it into a holistic, carefully calculated mechanism of sustainable spatial development.

A strong foundation for accelerating Ukraine's European integration processes should be created by organizational and institutional support for stimulating production processes and developing production cooperation, contracting and outsourcing in the comprehensive territory of the Carpathian region, which will create new jobs, local economic growth and local growth.

In order to promote the activity of small innovative entrepreneurship at the regional and local levels in the Carpathian Euroregion, it is proposed to: develop regional target programs for the formation of local innovation clusters, creation of new and development (growth) of existing small innovative enterprises with youth; create a register of small innovative enterprises in the region and provide a list of possible benefits, state guarantees for this category of economic entities; to develop short-term, medium-term and long-term strategies, programs for the development of innovative entrepreneurship in the relevant territory; to provide information to "new" entrepreneurs about the conditions, rules of operation, elements of the state infrastructure to support small innovative entrepreneurship and youth entrepreneurship; take additional measures to support and develop the subjects of innovation infrastructure, etc.

A system of indicators of efficiency of the process of integration of regional development and educational and innovation space in the activities of higher education institutions and research institutions of the Carpathian (Central-Eastern) region of

Europe has been developed, which contains the following blocks: indicators of cooperation in science and development, intellectual property; contact indicators within the regional development platform; indicators of mobility of economic workers, scientific and pedagogical staff, graduate students and students of the national integrator university and their financing; indicators of cooperation in the field of education; indicators of educational, scientific, research entrepreneurship. Their implementation gives the university-regional integrator the features of an entrepreneurial university, and the characteristics of financial and economic activities of this type of higher education institution provide it with leading positions in the budget process of the region.

The directions of realization of public-private partnership in the system of international economic and scientific-technical cooperation in the context of strategic prospects of sustainable development of cross-border territories of the Carpathian (Central-Eastern) region are developed, namely: creation of conditions for introduction of positive experience of integration processes; formation of an interregional competitive environment; ensuring the efficient use of natural resources; coordination of labor flow regulation policy; implementation of a common transport policy; formation of joint financial and banking infrastructure.

Key words: community, international economy, international economic relations, processes, sustainable development, cross-border areas.

LIST OF PUBLICATIONS OF THE POSTGRADUATE STUDENT ON THE DISSERTATION TOPIC

1. Bobrik V.O. Foreign economic aspects of regions international cooperation in the context of the Ukraine and the European Union association. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: international economic relations and the world economy. 2016. Vip. 9. pp. 10-14.

2. Bobrik V.O. Mechanisms and tools for attracting innovative entrepreneurship to the processes of regional economic development intensification. Scientific Bulletin

of the International Humanities University. Series: Economics and Management. Collection of scientific works. Vip. 19. Odessa: MSU, 2016. S. 84-89.

3. Prikhodko V.P., Golonich J., Bobrik V.O. Cross-border economic cooperation in the Carpathian Euroregion in the context of sustainable spatial development. Efficient economy. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/20.pdf. Personal contribution: Ukrainian-Slovak foreign economic relations are studied and the directions of development of cross-border economic cooperation are substantiated.

4. Bobrik V.O. Glocalization transformations in the processes of sustainable development of the Carpathian Euroregion. Economy and state. 2020. № 8. S. 95 - 100.

5. Prikhodko V.P., Bobrik V.O. Development of international cooperation in the strategic perspectives of sustainable spatial development of the Carpathian Euroregion. Agrosvit. 2020. № 24. pp. 22-28. Personal contribution: the main problems of the current state of cross-border cooperation are identified and the strategic prospects of sustainable spatial development of the Carpathian Euroregion are substantiated.

6. Prikhodko V.P., Bobrik V.O. Interregional economic cooperation in the environment of cross-border asymmetries in the context of sustainable spatial development. Investments: practice and experience. 2021. № 1. Personal contribution: the main priorities of interregional economic cooperation in the environment of cross-border asymmetries are substantiated

7. Bobrik V.O. Indicators of the effectiveness of the regional development and educational and innovation space process of integration in the activities of the university integrator [Text]: Monograph. Innovative University: the concept of formation and development / I.V. Artyomov, I.P. Studenyak, S.I. Ustych and others; for general ed. I.B. Artyomov. Uzhhorod: SNU "UzhNU", 2016. P.246-257.

8. Prikhodko V.P., Bobrik V.O. Innovative university as a factor of regional growth. National Economic Reform: experience of Poland and prospects for Ukraine. Volume 3. Collective monograph edited by A. Pawlik, K. Shaposhnykov. Kielce, Poland 2016. pp. 41-63. Personal contribution: the concept of innovative development of cross-border territories with the core of the integrator university is formulated.

9. Bobrik V.O. Slovak-Ukrainian cross-border cooperation in the Carpathian region: institutional potential of localization and cluster development. Innovations of Slovenian - Ukrainian cross - border cooperation. Marian Gajdos, Serhiy Ustyc (eds.). Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, 2016. S. 131-140.

10. Bobryk V.O., Golonych J. Foreign economic aspects of international cooperation of regions in the context of rapprochement of Ukraine and the European Union Agreement. Ukraine in the system of European integration [Text]: Monograph. Textbook / M. Palinchak, V. Prykhodko, V. Khiminets and others. Uzhhorod: RIK-U LLC, 2016. P. 157-176. Personal contribution: the main causes of modern asymmetries are identified and a new policy of cross-border cooperation is substantiated.

11. Bobryk V. Encouragement of the innovation's development in regional economics [Stimulation of the innovative entrepreneurship development in the regional economy]. Perspectives - journal on economic issues. Vysoká Škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia v Prešove, 2016. Ti'slo: 1. Volume: 3. P. 56-65.

APPROVAL OF THE DISSERTATION RESEARCH RESULTS:

12. Bobrik V.O. Indicators of the effectiveness of the process of integration of regional development and educational and innovation space in the activities of the university-integrator. Economic development of the region with an impact on the quality of life. Proceedings of the scientific: Technical conference. Economic University, Bratislava, Slovakia, Uzhhorod National University, Ukraine. Lira print, Ukraine, 2016. P. 130-137.

13. Bobrik V.O. Strategic directions of the Carpathian Euroregion development. Ukraine in the system of European economic and political integration: materials of reports of the International scientific-practical conference (Uzhhorod, April 27-28, 2020) / For the general. ed.: M.M. Palinchak, V.V. Khiminets, M.M. King. Uzhhorod: RIK-U, 2020. P. 15-18.

14. Bobrik V.O. Features of administrative reform in the Slovak Republic. Political science notes: Collection of scientific works. Vip. 2 (10). Severodonetsk: published by SNU V. Dalya, 2014. S. 178 –188.

15. Bobrik V.O. Approaches to the development of international economic relations of the communities of the Carpathian (Central and Eastern) region of Europe in the processes of sustainable development of cross-border areas. Proceedings of the XVI International Scientific and Practical Conference "Science and Emergence - 2020", Volume 4: Prague. Publishing House «Education and Science». P. 36-38.